

ילקוט מפרשים החדש על מסכת סוטה

יב

לאורך הדיוט ומה דמי עד שלא נמחק המגילה היינו עדיין לא נתן העשר ע"ג המיס או דלפטר דמיירי דלא נתן עדיין המיס כגלי דהוה נמי בכלל המזיקה והלך דא שייך ברשאי כלל דין המיס דפשוט דמחזיק לכויר. אבל המוספתא לשיטתיה דלמריה דלין גמיה משום קדושה ויראה דס"ל דיש ברירה אפי' בדלויירא ומעיקרא לא נמקדש כמזיר הפה לוג מים שמתן כגלי הרש להשקות בהם אה סוטה דלמריין ברירה דהובדר הדבר למפרע דהוה חיי לוג עמד ליתן להשקות בהם אה סוטה וישפיר ואלך דהמייס נשפתי אה כדר נתן העשר דלין המיס ומתא דמתיי' סבר דבדלויירא דלין ברירה ויראה דהך אידך בריתא דמתיי' שישלמיא דלין דיש משום קדושה סבר דלין ברירה וכמתא דמתיי' ומה שישקה לפי זה על הרמזים ו"ל דפקס כפי' מתי' ע"מ דלא אמריין ברירה בדלויירא וכן כפי' מתי' סוטה הלכה ו"ל פסק דלין גמיה משום קדושה יתבאר בתנ"כ ע"ג:

שם במנחה המגילה ואמרה בטובה אני המיס

שם במנחה המגילה ואמרה בטובה אני המיס שם בשב"ץ וכו'. ו"ל בתוספתא מסיים גם הכא דמגילתה נגזרת תחת לירו של היכל והמטנה המטיט וזו וכן בשמיותו הרמזים ו"ל ויראה דהנה דמתיי' סבר דמתא דבמנחה המגילה אינה טעונה גזירה דהא כשנת דף קט"ו ע"ג מניח דס"ת שמתקנה ולא נשתייר פיה' אומיות אין זה משום קדושה ואין מגילתה סוטה המגילה נשקפה לזולת ליה כחב אילי ליה קדושה ורק בגלויין מתיי' ליה התם ולא אפיקטא ואפשר דבמגילת סוטה לא היה זכיר גלויין כלל והלך לא שפיקא ליה למתיי' דנגזרת דומיין ליתפלג גלויין אלא המוספתא מתיי' אה היה גלויין ופי' בפשיטות דיש בהם משום קדושה ואף שמתקנה הכתב ומש"ה השמיות הרמזים ו"ל דלוי' נעמיים דפקס כפי' מתיי' מהלכות שנת הלכה כ"ו דלוי' מתיי' אין דלוי' מתיי' מתיי' דלוי' וכתב ר"ה שם דלף דגמ' הוא אצטריה ללא שפיקטא מלל מוקס פסק בפשיטות כן משום דלשון התיי' משמע מן וכן נראה שם ההלכות ע"כ ו"ל ואפי' נמחקת המגילה לעולם אין טעונה גזירה אף בדלוי' גלויין כ"ל לעת הרמזים ו"ל ודוק' היטב:

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

שם במנחה המגילה

דרשנו מ"ל לומר דמת את העם הגארי' בסמיכות
ופרשי' שם קבע לה מוסר' וסמיכות בין מציאות
אל חורה בין בנימין של משנה ע"ש. וכן נבא
ר"מ. וזה הוא שמענו בריש מדרש רבה פרשת
בראשית לענין הדרוש מנחמ' לנחמן בלכ"ב דר"מ.
היינו שדרשות ורמזים כללו הכתובים על גלויין היו
מבטלים בשם אנכי דר"מ. ואולי היה מתחיל במצב
אנכי וכו' וכו' אחריו על מיתב ההתלה. כמו מדרש
הוי"ת. מדרש משל. וזה הווי"ת אשר הואירו ר'י
ישמעאל כאלו שלל ירגיל לעשות כן לכבוד הרמזים
לגלויין הפקר. שמה ישעו התלמודים והחב"ט
הנכתב על הגליון הוא תקון לגוף הפקר חזקוני
את העולם כ"ו.
מפריץ היתר

שם בבקי אני. וכדליתא ר"פ דמגילה (יה ע"ג)
 דמקיים ביה עפעפין ישירו גנדך (משלי ד)
 (כה):

שם א"א אפי' פ"הוה י"בוב דר"מא אתא
ו"תיב אתנא דד' ומחוק א"י ומשוי' ל"י ר"י
הר"ש ב"ה ספר מורה סי' י"ג:
הר"ש

שם הדר אתי ל'קמיה דר"ע סבר סברא.
 עפרסי' ו"מ"ש סלהי מכלתין שמשנת מורה
 בעל כבוד מורה וצריחה שם מניח וזעי מורה
 ופירש"י שם סברא וטעמיה ע"ס:
 רש"י ד"ה ע"ב בית הדרשן כ"ו בדאמ"ר לקמן.
 י"ב ד' כ"ב סוף ע"ג:
 רש"י ד"ה א"א התחר כגון ו' א"א אמת
 או תותרי' אתי כ"ו בראשית בראי.

י"ב רש"י עירובין ג' ע"א פי' אם מוסף את
אמת כגון ודבר ודבר. והוסף פי' כמו רש"י כ"ו
ב"ב נראה. אולם במדרש יקרא רבה פי' אמרו
י"ב אם מוסף על אהרן מדרש שישאלו או על
אמר אתה כדפי' לא לא משקטת לאל אהרן וכדומה
אתה מהרבי את העולם כ"ו ע"ה. אכן שמה לא
נימנו רק התקלות שיוכלו להסתפק בהם ולחלוק.
ולכן שאמרו שמה מתקן או תמיר הכדומה רש"י
ומתן לפרש בפנים אחרים:
מפריץ היתר

רש"י ד"ה והדר אתא ל'קמיה דר"ע
ה"מסבר סברא וזה ת"מ"ב שהיה
בימי התיאורים. י"ב ע"י רש"י (י"ב ע"ג נה"ז
ע"ג) וע"י ג"כ רש"י (י"ב ע"ג) דכחו דבימי
התנאים (ל"ה) היה עדיין גמלה היו סגרות וקדושת
לפרש עניני המשנה:
מפריץ היתר

תוס' ד"ה מגילתה נגזרת בשביע' ששקפה דר"מ
קטן הרה שם. י"ב ר"ל צ"ל כשנן למנחה היה
לול וס' שופטים המיס:
מפריץ היתר

שם בא"ד בכך המיס נשפכים. י"ב ר"ל כיון
דנשפכים מותר לגבז בהן טעי:
מפריץ היתר

שם בא"ד תני יש בהם. י"ב ר"ל בריתא
אחרתא ש' דס"ל דיש בהן משום קדושה:
מפריץ היתר

שם בא"ד ב"ש אומרים אתה. י"ב ר"ל אפי'
לא נמקח אלא את אמת:
מפריץ היתר

תוס' ד"ה א"ר ר'מיה כ"ו א"א חבי מ"שמע
דבדא דרבא כ"ע מורו. ואני מתי' ע"ד
המוס' כ"ו דלין ענה על דעמס לומר דלין מולך
אהא דרבה דהרי אינוה גופייהו כחבו לעיל (דף ט')
דירושלמי אפילו מה ר"ל ו"ל וזכיה מ"ד דס"ל
דכותא ואח"כ משבע כדי לרמזן שבעה להשקלה
ואפשר דלז"ל לטעמייהו שהשקו שם על ההוא
מ"ד. אף כמתני' דר"מ לישב קושיאם ש' וה"ל
י"ל מ"ד מוסקין מה"ת לית ליה דרבה. ומה
השקו המוס' דל"כ אמאי אמר לעיל לר"ש כדי
נקבא ליתא דלית ליה דרבה ל' ל' לישב ע"ש
קוגיא לעיל (דף טו) דליתא התם הקדים עפר
למיס פסול ור"ש מכשיר ופרש"י דרעמל דליק
דפקל דכתיב ונתן אל המיס אלנח מ"ס בריש
ומכיו' ועשה לה הכהן את כל חמורה זוחל דענין
סדר הכתוב פירשה ועמל דר"ש מפרש התם
בצריחה דליף ג"ו משפר פרה דלס הקדים עפר
למיס כשר. וא"כ ע"כ דר"ש ס"ל דלי' ללו ג"ש
היה פסול בשני סדר משום דמורה קאי נמי על

שני סדר לעכב. ולפי' ע"כ דר"ש אית לי' דרבה
 ולא כמ"ד בירושלמי דכותב תחילה לדלדרי' מורה
 לא קאי אסדר כ"ל:
 [מפנה איתן]

שם בא"ד ובה שאין מפי' י"ב ר"ל הוא מירוק
על קישור הרלשונה:
מפריץ היתר

שם בא"ד וכוין ר"ה' מוחקין ד'ה בן התורה.
 י"ב ר"ל דלס"ד דיכול לכבוד צמורה פרשה זו
 אפילו אינו יכול למחוק א"כ אף מוחקין לה מן
 המורה הא בטובה יהיה יכול למחוק אך י"ע דלמח
 הא דמוחקין לה מן התורה אינו היכי דלמתי' מתיי
 שכתב במה שיכול למחוק אבל לעולם מותר לכבוד
 צמורה פרשה זו אפי' כתב שא"י למחוק ו"ע:
מפריץ היתר

תוס' ד"ה א"ב תורה כ"ו פ"ב דירחי דר"ב"י
א"כ"ה הא' דקאמר רבא כ"ו. נראה דל"ל
ו"ל"ת" והוא דבר פ"ע:
מפריץ היתר

דף כ ע"ב

ג"מ הא מני ר"ע היא כ"ו. וע"כ היינו ר"ע
דנתיי' קמיה על (ע"ג) דל"ע
דנתיי' תיקשי הא דמתן משנתקה המגילה
אמרה אינו שומה מערערין אותה ע"כ. ולר"ע
קצר הקומן מילא ודברתי' ליה לעיל אהדרי
ומשני מתיי אפילו דר"ע. וא"כ מוכח מנח"ל דהיה
דר"ע דקמיה ע"י ס"ל כ"ר"ש ודל"ל כ"ו ר"ה
במס' שם. ור"ע על ר"ה מה:
מפריץ היתר

שם והתניא טמא מת מותר לכנס ל'מנחה
י"ד. עיין מוס' בימות (דף ז' ד'ה ורלה)
וזכיה (דף ז' ג' ד'ה' ע"ג) (מפנה איתן)

שם עמו במצוייתו. י"ב ור"ע דמדרגת אסור
מטמא מת ע"י מ"ל כיכנס לנחך כדליתא במס'
כליה החיל מקודש מתיי שאין טמאי מתיי נכנסים
למס ע"י מוס' פסקים י"ב א' ד"ה טעול מה
שעירלו ע"כ:
מפריץ היתר

שם ביערותא מרפי'. והיינו נמי היאי דרבי פ'
במלך דמה (סו ע"א) דל"ל זיל עתה ונל
ממנה מרתת דס ע"כ:
מפריץ היתר

שם מ' הדיש שנתא ונקתה ונורעה וגו'.
 משמע ל' לדיש ככני שאל מתעברה ונורעה
 ימלה לה זכות וינלל הוולד (ולכן אפי' אינה
 מוערת מולד כשעור זה) ומיכה הלא"ה לא חסה
 מורה להלל הוולד. ומנח"ל כ"ע קצת לעת רש"י
 לקמן פ' ארוכה (כו ע"ג) דלין ממתיין לנעשרת
 ע"כ משל. ור"ל כדכתיב מוס' שם:
מפריץ היתר

שם הרהר א' ספר. ור"מ מ' נמי רלוי לתיי.
ו"ל מ"מ זכר בריש ושל קיימת גמור טעי
היו של ט':
מפריץ היתר

רש"י ד"ה הא אפר כ"ו בבת"ל. י"ב דף
כ"ב ע"ג:
מפריץ היתר

תוס' ד"ה א"ב וכו' (הממע"ל) דרנב"א א"כ.
מיוט כ"ב מנק. וי"ב קשה (מפנה איתן)

תוס' ד"ה הא כ"ו דמרסיפא רבי וישא א"ו
רבי. עיין מוס' מיר (דף מג ע"ג):
מפריץ היתר

תוס' ד"ה ביערותא כ"ו א"א ר'א אמרי.
 י"ב פי' וכן וכן י"ב מור: (מפנה איתן)

תוס' ד"ה י"ב אבות אמוני. דכתיב (ע"ג) ב' צ
שאלמן בן דוד המלך עינה את חמר צת
דוד (והיה הימא אמות פקטוס ואמטין ליה משלס
אחרת) ולכן ככתיב פקטוס גזויי' האלן' ליה אפלטוס
לאשוי' שיהרג את אמטין וזה היה ששמיס אחר
שעיה את חמר:
מפריץ היתר

ג"מ ומאי א"ש' שאין ר"ה' דר"ב כ"ו.
 בירושלמי דתי ינמל כל י"ב חדש היה עוסק
 במל' (ר"ל בלדקה כסמ' לשון מלוה בירושלמי
 אחרת) וכן ככתיב פקטוס גזויי' האלן' ליה אפלטוס
 לאשוי' שיהרג את אמטין וזה היה ששמיס אחר
 שעיה את חמר:
מפריץ היתר

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

כן. ופי' דידן ס"ל דלא עשה רק צחותה שעה
 שא"ל דנאל. דלמח שאני עובדי כוכבים כו'. אבל
 משפאל א"ע ג' צהלי קרא דעל ג' פשעי יהודי ושראל ג"כ
 כסופיה נמי על ג' פשעי יהודי ושראל ג"כ.
 ודרשין מיינה שליה יומא (פי ע"ג) דעבר אדם ג'
 בעיות מחולין לו רביעי אף מחולין לו. וא"כ הי"ג
 י"ל פי' מתא דהקב"ה מאריך זמן ג"פ. מ"י כיון
 דלא אשכחן עיקר מילתא הארכת זמן י"ב חדש
 אלא בשראל. א"כ דלמח בשראל אף מאריך כ"א
 זמן מועט. וכי נמי מתי קרא ג"פ אחתי זמן מועט
 הוא:
מפריץ היתר

שם ומתיירא בן הקוצים כו'. נראה דקוצים
ובקנים ופחמים אינן זין ממקוין לגב על
האדם להיקר רק את יבא האדם עליהן יבאל פס.
וכן הוא נמשל ע"י המלות ינלל מן המכסות.
שלא משה. וכן נלמח א"כ אף מוחקין לה מן
המורה הא בטובה יהיה יכול למחוק אך י"ע דלמח
הא דמוחקין לה מן התורה אינו היכי דלמתי' מתיי
שכתב במה שיכול למחוק אבל לעולם מותר לכבוד
צמורה פרשה זו אפי' כתב שא"י למחוק ו"ע:
מפריץ היתר

תוס' ד"ה א"ב תורה כ"ו פ"ב דירחי דר"ב"י
א"כ"ה הא' דקאמר רבא כ"ו. נראה דל"ל
ו"ל"ת" והוא דבר פ"ע:
מפריץ היתר

דף כ ע"ב

ג"מ הא מני ר"ע היא כ"ו. וע"כ היינו ר"ע
דנתיי' קמיה על (ע"ג) דל"ע
דנתיי' תיקשי הא דמתן משנתקה המגילה
אמרה אינו שומה מערערין אותה ע"כ. ולר"ע
קצר הקומן מילא ודברתי' ליה לעיל אהדרי
ומשני מתיי אפילו דר"ע. וא"כ מוכח מנח"ל דהיה
דר"ע דקמיה ע"י ס"ל כ"ר"ש ודל"ל כ"ו ר"ה
במס' שם. ור"ע על ר"ה מה:
מפריץ היתר

שם והתניא טמא מת מותר לכנס ל'מנחה
י"ד. עיין מוס' בימות (דף ז' ד'ה ורלה)
וזכיה (דף ז' ג' ד'ה' ע"ג) (מפנה איתן)

שם עמו במצוייתו. י"ב ור"ע דמדרגת אסור
מטמא מת ע"י מ"ל כיכנס לנחך כדליתא במס'
כליה החיל מקודש מתיי שאין טמאי מתיי נכנסים
למס ע"י מוס' פסקים י"ב א' ד"ה טעול מה
שעירלו ע"כ:
מפריץ היתר

שם ביערותא מרפי'. והיינו נמי היאי דרבי פ'
במלך דמה (סו ע"א) דל"ל זיל עתה ונל
ממנה מרתת דס ע"כ:
מפריץ היתר

שם מ' הדיש שנתא ונקתה ונורעה וגו'.
 משמע ל' לדיש ככני שאל מתעברה ונורעה
 ימלה לה זכות וינלל הוולד (ולכן אפי' אינה
 מוערת מולד כשעור זה) ומיכה הלא"ה לא חסה
 מורה להלל הוולד. ומנח"ל כ"ע קצת לעת רש"י
 לקמן פ' ארוכה (כו ע"ג) דלין ממתיין לנעשרת
 ע"כ משל. ור"ל כדכתיב מוס' שם:
מפריץ היתר

שם הרהר א' ספר. ור"מ מ' נמי רלוי לתיי.
ו"ל מ"מ זכר בריש ושל קיימת גמור טעי
היו של ט':
מפריץ היתר

רש"י ד"ה הא אפר כ"ו בבת"ל. י"ב דף
כ"ב ע"ג:
מפריץ היתר

תוס' ד"ה א"ב וכו' (הממע"ל) דרנב"א א"כ.
מיוט כ"ב מנק. וי"ב קשה (מפנה איתן)

תוס' ד"ה הא כ"ו דמרסיפא רבי וישא א"ו
רבי. עיין מוס' מיר (דף מג ע"ג):
מפריץ היתר

תוס' ד"ה ביערותא כ"ו א"א ר'א אמרי.
 י"ב פי' וכן וכן י"ב מור: (מפנה איתן)

תוס' ד"ה י"ב אבות אמוני. דכתיב (ע"ג) ב' צ
שאלמן בן דוד המלך עינה את חמר צת
דוד (והיה הימא אמות פקטוס ואמטין ליה משלס
אחרת) ולכן ככתיב פקטוס גזויי' האלן' ליה אפלטוס
לאשוי' שיהרג את אמטין וזה היה ששמיס אחר
שעיה את חמר:
מפריץ היתר

ג"מ ומאי א"ש' שאין ר"ה' דר"ב כ"ו.
 בירושלמי דתי ינמל כל י"ב חדש היה עוסק
 במל' (ר"ל בלדקה כסמ' לשון מלוה בירושלמי
 אחרת) וכן ככתיב פקטוס גזויי' האלן' ליה אפלטוס
 לאשוי' שיהרג את אמטין וזה היה ששמיס אחר
 שעיה את חמר:
מפריץ היתר

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

דף כ"ב ע"א

הנהגות וחרושי הרש"ש

נראה ש"פ אות י' ועיין קדושין (דף ל א) מקורו ש' ד"ה מורה ולא נק"י:
 שם ביון שבעה ע"ש יב"ש כ"ו. עיין ג"ס. וכוונתו נראה להקשות על פרש"י דס' דנה"מ
 הוא שמללו מן הסיה והלפטיס. ולפי מה שכמתיי' שם דכוונת רש"י הוא על האיר המורה.
 י"ל דהוה עליית עמוד השחר דכ"ו. ומילוק י' מן לישנא דעלוית השחר. לעליית עמוד השחר
 ועמ"כ במגילה (כ): [שם א"א אמר רבא תורה ביערידא בעסיק בה בוננא ויבצ"א ביה]
 מוציא כ"ו אצ"ו י"א מוציא. עיין בתוס' שהיינו כ"ו. ונפ"ע דרבה מפרש לפי שעה
 דנתיי' דר"ל הוה"ו דנקרא חיי שעה כ"ד (שבת כ"ו) דלוינה אלא מגנח מן הסיון
 שבעה. ומורה מלל מן החטא שמשלמו לעו"ב שנקרא חיי עולם: רש"י ד"ה אמאי
 ל"א תגין עליהן. הגהת המהרש"א דבירוי' מין אס תעיין הגי' גרש"י דע"י. אבל גם הגי'
 שלפנינו גרש"י כ"ו ישרה:
דף כ"ב ע"ב נברא תפ"ת כ"ד א"א אימא בא"ו כ"ו. מהו הוית המי"ע דלא לגרוס

והנה טוב מות. משמע דנפקי ליה מיתורא דוי"ו דהנה. והכוונה שהמות הוא חיים לגפש הצדיק. רכוב הייתי בו. אפשר דמילתא אנב אורחיה קמ"ל כי יש לגדולים לישא על שכםם לקמנים להביאם לשמוע דברי תורה.

שלפעמים ילמד הקמן שום דבר שירדשו וכמו שכן היה לזה (יפ"ת). [ו] ר' חמא בר חנינא ור' יונתן. שקלי וטרי בהך מילתא (יפ"ת). ראוי היה אדם הראשון בו. מפני שהיה יציר כפיו יתברך. ואע"ג דבטמא מת. אך כיון דאדה"ר שב בתשובה אם כן למה נקנסה בו מיתה שלא לקבל תשובתו. שנבוכדנצר וחירם. נבוכדנצר כתיב בו אעלה על במתי עב אדמה לעליון. ובחירם כתיב בו ביחזקאל ריש כ"ח ותאמר אל אנכי מושב אלהים ישבתי. והא דאיתא באדר"ג דחירם מלך צור נכנס חי לניע הוא ט"ס וצ"ל חירם מצור שבנה המקדש לשלמה. לאותו שבעדן שימות. והנה הוא היה שם שבשבילו נקנס עליו מיתה (מת"כ). את כרוב ממשח. את גרמת לכרוב ר"ל לאדם הראשון שהיה בגן במקום מלאכים וכרובים. ממשח מזירת כי שחח לעפר נפשינו. ר"ל שימות. וא"ל יגזור מיתה על הצדיקים. שאין יתכן שבעבור שהם ימותו כל בני אדם.

והנה טוב מות. אמר ר' שמואל בר נחמן רכוב הייתי על פתפי של זקני ועולה מעירו לכפר חנן דרך בית שאן ושמעתי את ר' שמעון בן אלעזר יושב דורש בשם ר' מאיר הנה טוב מאד הנה טוב מות. ר' חמא בר חנינא ור' יונתן, ר' חמא בר חנינא אמר ראוי הנה אדם הראשון שלא לטעם טעם מיתה ו'ולמה נקנסה בו מיתה אלא צפה הקדוש ברוך הוא שנבוכדנצר וחירם מלך צור עתידין לעשות עצמן אלהות ולפיכך נקנסה בו מיתה. הךא הוא דקתיב (יחזקאל כח יג) בעדן גן אלהים היית, וכי בגן עדן הנה חירם, אתמהא. אלא אמר לו אתה הוא שגרמת לאותו שבעדן שימות. ר' חזיא בר ברתיא דר' ברכיה משום ר' ברכיה (יחזקאל כח יד) את כרוב ממשח, אתה הוא שגרמת לאותו כרוב שימות. אמר לו ר' יונתן אם פן יגזר מיתה על הרשעים ואל יגזר מיתה על

וכמפורש בתורה ומי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי וזהו ברכה מאת ה'. ה והנה טוב מות. הכוונה בכל דרשות אלו שדורש תיבת והנה שהוא מיותר. ודרש שתיבת הנה לא באה לרבות אלא שטוב העולם הוא בחיים. ויתכן מדכתיב ביהושע י"ד הנה החיה ה' אותי. הרי שהנה הוא חיים. והוא"ו מרבה מות. וכן בסמוך בשם ר"מ צ"ל ג"כ והנה טוב מות. וכן הוא במדרש דפוס אחר. ופי' רש"י במדרש דכתיב ויום המות מיום הולדו. ושוכ אינו חוטא. וכל דרשות אלו נבנו על יסוד זה שכל מקום שכתוב הנה כוונתו לפי סדר המקום והענין שמדבר בו. והוא"ו מהפך ומחדש. ראוי היה אדם הראשון. בא לפרש מה טובו של מות מפני רשעים שלא יעשו עצמן אלהות. ויציר כפו של הקב"ה היה ראוי שיחיה כאחד מצבא מרום. וכמ"ש הן האדם היה כאחד ממנו. שנבוכדנצר וחירם. חירם כתוב בו ביחזקאל ריש כ"ח. ותאמר אל אני מושב אלהים ישבתי. ונבוכדנצר שכתוב בו אעלה על במתי עב. אדמה לעליון. בעדן גן אלהים היית. וחירם לא היה בגן ואדם היה בגן דורש עפ"י מדה כ' אם אינו ענין לחירם תנהו ענין לאדם. ועי' לקמן פרי"ז"ח סוף סימן א' וש"נ ומבואר ויתכן שדורש היית מלשון שבר. כמ"ש נהייתי ונחלתי. ופי' אתה שברת לאותו שבגן. ומרומז המיתה סוף הפסוק. ומלאכת תופיך ונקביך הרוח. וכמ"ש לעיל פרי' א' סימן ג' שדמיון האדם לגזר מלא רוח. וחייו בפלא. ומותו בקלקול הנוד. וע"כ נבוא באופן זה שמתחלת יצירתו מוכן למות. את כרוב ממשח הסוכך. וס"ד ונתתיך בהר קודש אלהים היית בתוך אבני אש התהלכת. והוקשה לו וכי חירם היה בהר קודש אלהים בתוך אבני אש. היינו בין המלאכים משרתי אש לוהט. אלא אם אינו ענין לחירם תנהו ענין לאדם. שהיה בגן במקום מלאכים וכרובים. ומ"ש ממשח הסוכך פ"י שהיה ארוך עד הסוכך היינו כיפת הרקיע הסוכך על העולם. או פ"י שהכרוב יש לו כנפים ארוכים סוככים וכמ"ש בתורה אצל הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם ועיין לקמן ריש פרי' י"ח וש"נ ומבואר. ומ"ש אתה גרמת לאותו כרוב שימות. כוונתו במ"ש שם בפסוק ג' שלאחריו ואבדך כרוב הסוכך מתוך אבני אש אם אינו ענין לחירם תנהו ענין לאדם. ופירושו שחירם גרם שימות הכרוב. ולכן כתוב הענין אצל חירם. וא"ל יגזור מיתה על הצדיקים. שאין עושין עצמן אלהות ואין יתכן שבעבור שני רשעים ויחידים שדומים להם ימותו כל בני אדם. אלא הטעם בעבור התשובה שייראו מן המיתה ומעונש הגיהנם ויעשו תשובה והאלהים עשה שייראו מלפניו וכמ"ש אבות ריש פרק ג' ולאן אתה הולך. ואמר עוד ושוב יום אחד לפני מיתחך. ולפי טעם זה ניחא שגזר גם על הצדיקים. שמאחר שיהיה נראה העונש בחוש שהצדיקים חיים והרשעים מתים הרי זה מופת אמיתי שמוכרח ללכת בדרך הצדיקים ולא בדרך הרשעים. ויהיה מוכרח במעשיו ולא בעל בחירה. ועיקר השכר ועונש תלוי בבחירה התפשית ביד כל אדם. והוא שאמר שלא יעשו הרשעים תשובה על רמיות ולא מיראת האל ואהבתו.

ביום הבראך כוננו. וכמ"ש לעיל פרי' א' סימן ג' שדמיון האדם לגזר מלא רוח. וחייו בפלא. ומותו בקלקול הנוד. וע"כ נבוא באופן זה שמתחלת יצירתו מוכן למות. את כרוב ממשח הסוכך. וס"ד ונתתיך בהר קודש אלהים היית בתוך אבני אש התהלכת. והוקשה לו וכי חירם היה בהר קודש אלהים בתוך אבני אש. היינו בין המלאכים משרתי אש לוהט. אלא אם אינו ענין לחירם תנהו ענין לאדם. שהיה בגן במקום מלאכים וכרובים. ומ"ש ממשח הסוכך פ"י שהיה ארוך עד הסוכך היינו כיפת הרקיע הסוכך על העולם. או פ"י שהכרוב יש לו כנפים ארוכים סוככים וכמ"ש בתורה אצל הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם ועיין לקמן ריש פרי' י"ח וש"נ ומבואר. ומ"ש אתה גרמת לאותו כרוב שימות. כוונתו במ"ש שם בפסוק ג' שלאחריו ואבדך כרוב הסוכך מתוך אבני אש אם אינו ענין לחירם תנהו ענין לאדם. ופירושו שחירם גרם שימות הכרוב. ולכן כתוב הענין אצל חירם. וא"ל יגזור מיתה על הצדיקים. שאין עושין עצמן אלהות ואין יתכן שבעבור שני רשעים ויחידים שדומים להם ימותו כל בני אדם. אלא הטעם בעבור התשובה שייראו מן המיתה ומעונש הגיהנם ויעשו תשובה והאלהים עשה שייראו מלפניו וכמ"ש אבות ריש פרק ג' ולאן אתה הולך. ואמר עוד ושוב יום אחד לפני מיתחך. ולפי טעם זה ניחא שגזר גם על הצדיקים. שמאחר שיהיה נראה העונש בחוש שהצדיקים חיים והרשעים מתים הרי זה מופת אמיתי שמוכרח ללכת בדרך הצדיקים ולא בדרך הרשעים. ויהיה מוכרח במעשיו ולא בעל בחירה. ועיקר השכר ועונש תלוי בבחירה התפשית ביד כל אדם. והוא שאמר שלא יעשו הרשעים תשובה על רמיות ולא מיראת האל ואהבתו.

מתנות כהונה
זה מות. שמפרידו מזה העולם הכלה ומניאו לעולם העומל וגם שם אינו נש שז לדי מטא. אתה הוא שגרמת בו. והנה הוא

מסורת המדרש
נד עיין צ"כ דף ע"ה. ילקוט יחזקאל רמז שס"ו.

חידושי הרד"ק
אתה הוא שגרמת בו. ע"י כפי רשעים (כ"ב ע"ה).

אמרי יושר
ה רכוב הייתי. כי אע"פ שמצאו כתוב והנה טוב מות היה אפשר לומר שזה טעות נפל. ראוי היה אדם שלא יטעום מות. כיון שהוא יציר כפו של הקב"ה אלא שצפה הקב"ה בחירם וזהו וירא את כל אשר עשה כל בריותו אשר ברא ובתוכו חירם ופרעה. או כל אשר עשה והמות בכלל וזה והנה טוב מות אע"פ שלא היה ראוי למות.

משנת דרבי אליעזר
ה הנה טוב מות בו. כדאיתא בגמרא כמה פעמים אלמלא לא חטאו אבותינו לא באנו לעולם גם נבוכדנצר וחירם מלך צור שעשו עצמם אלהות וכמו שמביא אח"ז ובחנם דחק המ"כ לכתוב פירוש זו והמדרש עצמו מפרש דבריו.

ידי משה
מאחריו כמו בכריאה כי כבר היה להאבות תקנה באותן כ"ו דורות לז"א הקב"ה תשובה נצחת ואמר לשון שיליה כלומר אל חירא שלא אפתח בשאר אותיות כי גם מתחלה קודם הכריאה הייתי פותח בך וגם עכשיו אפתח בך לז"א ואינו פותח אלא בך פירוש ולא בשאר אותיות. ה ממשח. אדה"ר נמשח למלך כדאי' להלן פרשה ט"ו נאמר כאן וישם אותו בג"ע המד"א שום תשים עליך מלך. ע"כ מצאתי בשם רש"י.

ליקוטים
פ"ט ה טוב מות. וכבר בארתי לעיל שנכלל כל הרעות שנבראו בעולם הן מות הן יסורים כמלת כל. כלומר אף שמצד עצמו הם רעות אבל עכ"ז הצטרפו אל המורה העתידה לבוא מזה הוא טוב. וזהו וירא אלהים את כל אשר עשה כלומר כשתוף הכלל אז הוא טוב מאד. ובהו תבין כל דבריהם להלן. והטעם שכינה זה בשם טוב מאוד כי תבלית הכריאה בעולם השפל הוא הכיור שמהרע יוצא הטוב באחרייתו. וזהו יותר טובה מהטוב הנבחר שאין בו חידוש כ"כ והוא ע"ד לפום צערא אגרא כי אחר שנברא הרע והוא מצרף ומזכך אז מוכנה בשם טובה מאודית (אשד הנחלים).

שנמדד נמדת סיכויו של עולם שמת. ממשח. לשון מדה כדמתרגמינין ומדומם וממשחו זה אלם הראשון שנמגע עד לשמים שהוא סיכויו של עולם. דבר אחר ממשח הסוכך שנמשח למלך וכי האי גוונא אמר וימטהו בנג עין וכמיז וישם שם את האלם אשר יר הין מה דלת אמר שום תשים עליך מלך (דברים י"ז ט"ו). סוכך. מלך וכי האי גוונא אמר ימהרו מומתה והוכן הסוכך. אלם צשיל הרשעים נקנסה לו מיתה יגזור על הרשעים וכו'.

היה שם שהרי צשילו נקנסה עליו מיתה. לאותו כרוב. אלם הראשון שמעלמו הימה יותר מהמלאכים וכרובים.

יב [כט] בתורתו של ר' מאיר, פי' בספר חידושי שלו על התורה בדלעיל פ"ט, כתנות אור, דמאי כתנות עור דהא אכתי לא נשחטה ברומה שיעשה כתנות מעורה. לזה פירש עור אור דאותיות אחה"ע מתחלפות (יפ"ת).

שהם דומים לפנים, ברש"י ובילקוט הגירסא לפנס. הוא הכלי שנתנים בו הנר שלא תכבה הרוח והוא רחב מלמטה וכן היו אלו הבגדים. וקרי הכלי אור ע"ש שמושו (יפ"ת). (ויש מפרשים לפנים בלשון יון מין בגד רחב. וכן לקמן (פ"ד) ויפשיטו את יוסף זה הפנים (מהה"ג רמ"ש)). חלקים היו כצפורן. וכן העור חלק מצד הכשר. ונאם כמרגליות דקרי בהו אור כ"מ. ונראה שבספרו של ר"מ לא היה כתוב אלא כתנות אור והמדרש פירש שהוא ביאר שרומה לפנס. ור' יצחק מפרש שהן חלקים כציפורן (יפ"ת). וע' פד"א פ' י"ד. ככלי פשתן הדקין. הביא דמיון לדר' יצחק רביא מכלי פשתן רבית שאן שהן חלקים ונאים (יפ"ת). כתנות עור שהם דבוקין לעור. קראם כתנות עור ע"ש שהם דבוקים לעור האדם אע"פ שהם נעשים מצמר או מדבר אחר. והם ממין החלוקים הלבושים תחת כל הבגדים

וסמוכים לעור (יפ"ת). **איגיאיה**, המוסף הערוך גורם אנגינה ופי' בל"ר עור כבש בעוד צמרו עליו. **לאגיא**, בל"י ארנבת (מוסף הערוך). **סיסרטון**, הערוך גורם סיסרנין. ופי' המוסף הערוך בל"י עור בעוד הצמר עליו. **גלי קסינין**, פי' בל"י עור בעוד שערו עליו של מין חולדה יקרה והשובכה הנגדלת במדינות צפון. ואולי הוא חולדת הסנאים הנזכר במשנה דכלאים. פי' גלא חולדה. קסנא דבר נחמד בא מארץ אחרת בל"י. ירושלמי שבת פ' במה מדליקין עורות תחשים ר"ג אומר גלא קסינין עכ"ל. **בכורות משתמשין**, כי עד המשכן היו בכורות מקריבין קרבנות כמ"ש לקמן פ' כ"ג. **צמר גמלים כו'**, דכתנות עור היינו של צמר וקראן של עור שהצמר בא מן העור. וקאמר דהיו צמר גמלים וארנבים לפי שצמר זה חם ורך. [ל' לפום חי"ך

יב כתנות אור. וכמ"ש לעיל סוף פר' י"ח שפסוק זה מקומו למעלה אצל פסוק ויהיו שניהם ערומים שהיה קודם החטא. ואז היו כתנות אור. וכדאיתא בפר"א פרק י"ד מה היה לברשו של אדה"ר עור של צפורן וענן כבוד מכוסה עליו כיון שאכל מפירות

וי'לכשם. ס' בתורתו של ר' מאיר

מצאו כתוב כתנות אור אלו בגדי אדם הראשון שהן דומים לפיגם רחבים מלמטה וצריין מלמעלה. ר' יצחק רבא אמר חלקים היו כצפורן ונאים כמרגליות. אמר ר' יצחק ככלי פשתן הדקים הבאים מבית שאן. כתנות עור שהן דבוקים לעור. ר"א אמר איגיאיה. ר' איבו אמר אנגינה. ר' יהושע בן לוי אמר לגאי. ר' יוסי בר חנינא אמר סיסרטון. ר' שמעון בן לקיש אמר גלי קסינין ובהם היו בכורות משתמשין. ר' שמואל בר נחמן אמר צמר גמלים וצמר ארנבים היו, ככתנות עור כתנות שהן באין מעור. אמר ר' לוי למדתך תורה דרך ארץ לפום חילך אכל.

האילן נפשט עור ציפורן מעליו וראה עצמו ערום ונסתלק ענן כבוד מעליו ע"ש ועי' לקמן פר' כ"א סימן ה' כהדין קמצא וכו'. דומין לפיגם. בילקוט ורש"י הגי' לפנס. ופירש רש"י שהם שני דברים. מאירים כפנס וכעששית. ומתוקנין כשאר מלבושי בני אדם כיצד רחבים מלמטה וצרים מלמעלה ובערוך לא מצאתי. **כציפורן**, כנ"ל בשם פד"א. אמר ר' יצחק, עיין שו"ת י"ד ע"א ופי' כתנות עור שעור האדם נראה מהם. והבגדים אינם מעור כי איזה עור היה ביום ראשון שנברא. הלא כל הברואים נבראו זוגות ולא שמשו קודם אדם כדלקמן פר' כ"ב סימן ב' ולא מת ולא נהרג עדיין שום חיה ובהמה. ע"כ פירש שהיו דקים שעור האדם נראה מהם. או פי' שהיו דבוקים בעור כפי מדתם ממש. **איגיאיה**, וכן אנגיאה פירש רש"י כולם בגדים חשובים הם ופירושו לא שמעתי. והמוסף ערוך גורם

ברכי איבו אנגיאה ופירושו בלשון רומי עור כבש בעוד צמרו עליו. **לאגיא**, הובא בערוך ערך לגא ופי' המוסף ערוך בלשון יוני ארנבת. **סיסרטון**, הערוך גורם סיסרנין ופירש המ"ע בלשון יוני עור בעוד הצמר עליו. **גלי קסינין**, כמ"ע חולדה. נחמד. **בכורות משתמשין**, כי עד המשכן היו בכורות מקריבין קרבנות כמ"ש לקמן פר' ס"ג סימן י"ג ורש"י. שהן באין מעור. יתכן שסוברים שהיה כל זה אחר החטא ובקללה כפשוטו וכפי סידור הכתוב. והיינו אחר זמן שנחרבו בעלי חיים. ומתו מהם ומהם עשה לאדם ולאשתו כתנות של עור. ובפר"א פרק כ' איתא מן העור שהפשיט מן הנחש עשה הקב"ה כתנות כבוד לאדם ולעזרו הרי שסובר ג"כ שהפסוק נכתב במקומו. והיה זה אחר החטא והעונש והפשטת הנחש נראה שהיה ביום ששי שנבראו. **לפום חי"ך וכו'**, כמ"ש

רש"י **יב שהן דומים לפנס**, מאיריין כעששית ומתוקניס כשאר מלבושים של בני אדם כיצד רחבים מלמעלה וצריין מלמעלה. **יצחק רבא אמר**, חלקין כצפורן ונאים כמרגליות המאירה ולמה קורא אותן כתנות עור שהן דבוקין לעור ומפרש צמר רבי נחומא שהן דבוקין על צמרו של אדם ואינו מרגיש שכל כך הם דקים.

מתנות כהונה

רבים מלמטה. כדרך בני אדם צננייהם. שהן דבוקים לעור. פירש"י צמר גמלים וצמר ארנבים היו דבוקות לעור ולא היה מרגיש בהן. **איגיאיה כו'**, [פי' נערין] מיני נגדים משומנים. **בכורות משתמשין**, צננומן. **לפום חי"ך כו'**, פירש"י לפי כחן ויכלתן אכול שנאמר מכל עץ הגן אכל מאכל.

יב בתורתו של ר' מאיר כו', [עי' מזה לעיל צפ"א הר"י בן שועב צפ"י משא וז"ל] פירש הרמזים ז"ל שר"מ היה חושב צמתות אור שהיה לאדם עמלה ועמל לעור ולחומר ונחששו ר"מ מה כח אור עכ"ל. **לפיגם**, נערין משמע עשן שקורין רוטא ורש"י גרם פנסה ופי' מאורות כמו נר דלוק. [וכ"ה בילקוט].

מסורת המדרש
טו ילקוט כלן רמז ל"ד. ז' עיין פד"א פרק י"ד. נמד"ר פ"ד. יח סוטה 97 י"ד. יט מולין 97 פ"ד. ילקוט מהלל רמז פמ"א.

חידושי הרד"ף

יב חלקים היו כצפורן. עיין זה ויקהל (יח). **לפום חי"ך אכ"ל**, פי' לפי חיל נכסיד אם מעט ואם הרבה יאכל. שהרי מצינו שהתירו לאדה"ר מכל עץ הגן לפי שהיה ביכולתו. אבל במלבושיך תפחות שאע"פ שהיה יכול לעשות לו בגדי יקר עשה לו כתנות עור (וחלק על הש"ס פ' הזהב שהביא במ"כ וכן ר"פ כסוי הדם שמשמע נ"כ שם שפוחת לאכילה ממלבושים) ובדיה הוסף על כחן שהרי היו שרון בכל העולם ועבר וישב בכל העולם וכוה סובר נ"כ הש"ס בפסחים (קיד"ר ע"א) ע"ש.

אמרי יושר

יב רחבים מלמטה. ר"ל כפנס והיינו כתנות כפנס האור. שהן דבוקים לעור. וא"כ פשתן היו ולדרשה אחרת שהיו באין מהאור א"כ של צמר היו.

באור מהר"פ

יב **איגיאיה**, הערוך מביאו ולא פירשו וז"ל רב"מ א"ב פי' איגיאיה בל"י עור עזים עכ"ל. **אנגייה**, ורב"מ גורם אנגינה וז"ל ר' איבו אמר אנגינה פי' בל"י עור כבש בעוד צמרו עליו ע"כ. ר' יהושע בן לוי **אומר לגאי**, הערוך בערך לגא כב"ר כו' ולא פי' כלום וז"ל רב"מ פי' לגאי בל"י עור ארנבת עכ"ל. **סיסרטון**, הערוך גורם סיסרנין ולא פי' כלום. וז"ל רב"מ א"ב פי' בל"י לברשו של עור בעוד הצמר עליו עכ"ל. ר' שמעון בן לקיש **אומר גלי**

נחמד למראה

גשמיות כדי שימות ומשם ימשך לו כמות אור רוחניות לעמיד לנאם ע"ש שאמר אליהם הן האדם וגו' פן ישלח ידו ולקח גם מען המיט ואלו וזו לעולם ועדו משם כדי שלא יאכל וימות וזכה לאור בלור המיט. וזאת הייתה כוונת ר"ש תורה מתלמה ג"מ דהיינו כמה שהלבישה ה' כמות עור גשמיות ולא הייתה לאכול פרי עץ חיים לחיות כדי שימות וזכות הוא לו ורואה שהרי סוף המורה שהיא ג"מ הבט ורואה שהוא מרע"ה שהוצרך למות ולמה כדי לעלות ולראות יותר אל מקום הקודש וזין מנין לשאר אינשי צק"ו דו"ק.

ידי משה

יב בתורתו של ר' מאיר וכו'. שמעתי דה"פ לפי שר"מ ס"ל שכהן מרובה בגדים מביא ג"כ פר ודה"ר הביא פר א"כ נחמנו לו ונשאר במעלתו ראשונה כתנות אור כאל"ף בשם הגאון מהר"ר ישראל דרשן ז"ל שהיה אב"ד בק"ק קאליש. ובהם היו הבכורים משתמשים. כוונת המדרש לפי דאי' בפ' תולדות ותקח רבקה בגדי החמדות בגדי אדה"ר היו פי' שלפי שכשלקח יעקב הבכורה שייך אותן בגדים ג"כ ליעקב וזוה יצא למדרש שבכורות משתמשין בהם. **צמר גמלים**, פי' לפי שאין נקרא צמר סתם אלא של רחלים ולכן כתיב עור ולא צמר לפי שלא היו של רחלים ולכן דיברה התורה לשון קצרה עור ודוק.

מסורת המדרש
ו אל"ש סוף פי' לי ופי' ל"ב.
חא קה"ר פי' ט' פי' י"ח כה"ע.
אג"כ פכ"ב. אל"ש פל"ג כה"ע.
ילקוט ש"צ רמז קנ"ב.

חידושי הרד"ף
ט תחתים חדשי. בסוף מדרש
שמואל איתא ויבאו דנה יען
מגלעדה גרש תחתים חדשי בית
ירח דנה פנייס יען מדה כנגד
כו. וכצ"ל ולשון בית ירח וירח
הכתוב כאן היינו כי דעות דר"א
ורשב"ן לקמן פצ"ח על כנרת ח"א
ירח חז"א בית ירח.

ענף יוסף
ט [ח] ומתברך בשבעים
אלף. אין חשבון זה מדויק.
דבנכ"ב פי' במדבר בני דן ס"ב
אלף ותי"ש. ובני נוימן ל"ה אלף
וארבע מאות. ובנכ"ב שפירשה
פנחס בני דן ס"ד אלף ות' ובנכ"ב
מ"ה אלף ותי"ר. אלא נקט חשבון
שלם. ומכיון דאיכא במנין ה'א'
ספי מס' אלף ברוך חשיב להו ע'.
ומכיון דאיכא ספי משלשים אלף
בבנימן חשיב להו מ'. ובאגדת
שמואל פ"ל חשיב ברוך ס' אלף
ובבנימן שלשים אלף. דלא בעי
למכניז אלא העשרת אלפים
השלמים (פ"ח).

אמרי יושר
ושם בת אשר אותה הנקראת
בשם בת אשר יפרסמה ואינו כן
סרה וא"כ נתחבת לכ' שבטים
לאשר גם ליהודה שהיה אביה
עצמי כיון שמצונו בו נפש בניו
ונבנותו לז' או ס"ל כמאן דאמר
דהשלמת המנין היה ע"י א'
מהסבורות הניו אלא כיון שאמר
וסרה אחותם אלמא אינה בת
אשר א"כ לא היה ליכנס במנין
אפילו באחת ועוד כי דינה היתה
בת אבל זו היא פלא ולה
נשתבחה אנכי השלמתי המנין
ועוד השלמתי נאמן יוסף לנאמן
משה בכל ביתי נאמן הוא שגילתי
לו היכן היה קבור וא"כ אל תבזי
ותחשוב שרברי מהבלי הקנות
התחשוב להשחית עיר עוד ואם לי'
שאני אם בישראל כי יותר חשוב
שלם אחד מעשרה סבלים ובאה
להם כתובתה זהו חכמתה
רקאמר קרא או שגזרה דין ואמרה
שמותה להם למסורו כי כבר הרוג
הוא מלמעלה והיינו מושלך כבר.

דקאומניא וגאוסמניא. פירש במוסף ערוך בלשון רומי
החיל החשוב הנכבד. וצריך עיון איך שייך המשל כאן
ונ"ל ששייך למטה למ"ש ויש אומרים שהקדוש ברוך
הוא השלים עמהם המנין והוא בפר"א פל"ט ואמר עוד
שם שהקדוש ברוך הוא השלים

גם כן המנין ביציאתם ממצרים
לששים רבוא שהיה חסר אחד
כמה שכתוב כשש מאות אלף
ובא בשלימות ועל זה שייך
המשל שנמנה עם אלו ועם אלו
ונמצאים שלמים. חושים בן דן.
צ"ע איך חושב אחד לשנים. אך
במד"ש שם הגירסא וי"א בן דן
השלים המנין יתכן שהכוונה
שהיו לז' שני בניו ולא נתקיים
לו אלא חושים לבד אך בעת
חשבון השבעים היה קיים.
בתורתו של ר' מאיר. שלא היה
לז' אלא בן אחד וחולק על
הנ"ל. וצ"ע איך היה תורתו של
ר"מ משונה משאר תורות. אך
במד"ש שם כתוב בתורתו של
ר"מ מ"כ ובני דן חושים ובני
דן חשים. יתכן שמצא כתוב
בספר תורה שלו מן הצד בני דן
חשים פי' מלשון חש בראשו
חלושים באמונתם נוטים לפסל
מיכה כמ"ש ויקימו להם בני דן
את הפסל וכן ירבעם וישם את
האחד בידן ומעולם היו חשושים

על זה. ולפי"ז ניחא מ"ש הה"ר ויבואו הגלעדה וגו' שלפי
מ"ש כאן אין לו שום ביאור ושייכות לכאן וז"ל במד"ש
שם הה"ר ויבואו הגלעדה ואל ארץ תחתים חדשי ויבואו
דנה יען וסביב אל צידון. הגלעדה גרש ארץ תחתים
חדשי בית ירח (ע"ל פצ"ח ס"יו בית ירח) דנה פנייסו.
דנה יען מדה כנגד מדה שעל שהיו חשים באמונתם ע"כ
כשצוה דוד למנותם לא היה הדבר לרצון על יואב הלך
תחלה אל דן וכמ"ש בהדיא בפסיקתא רבתי פ"א בס"י ג'
וז"ל כיון שראה שדבר המלך חזק עליו יצא וכו' הלך
לשבת דן אמר יודע אני שהם עובדי פסל מיכה שמא
תפגע השעה בעובדי פסל והעיקר חסר כאן ומ"ש דנה
יען מדה כנגד מדה כמ"ש פתיחא כ"א דאיכה רבתי דנה
יען כמ"ש יען וביען מדה כ"מ ועי' שמ"ר פ"ט ס"י דן
אנכי ומש"ש. בצלמוניתו. פי' ביחודי צול בל"ט בדה.
ומוניתא אחרות. ומ"ש ע' אלף חסם מספר שלם ועי'
מ"כ ואגב שהביא ובני דן חושים הביא גם זה לכאן.
סרה בת אשר. קה"ר פסוק טובה חכמה מכלי קרב. ובא
לפרש מ"ש אנכי שלומי אמוני ישראל.

**מַלְךְ דְּיוֹקְמָנְיָא וְגְאוּסְטִינְיָא בְּשַׁעֲהַ
שְׁהַמְלֵךְ נִמְנָה עִם אֱלוֹ נִמְצָאוּ
שְׁלָמִים. וּבְשַׁעֲהַ שְׁהַמְלֵךְ עוֹד נִמְנָה
עִם אֱלוֹ נִמְצָאוּ שְׁלָמִים, וַיֵּשׁ
אוּמְרִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשְּׁלִים
עִמָּהֶם אֶת הַמְּנִינְ. וַיֵּשׁ אוּמְרִים
חוֹשִׁים בֶּן דָּן הַשְּׁלִים עִמָּהֶן אֶת
הַמְּנִינְ. בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל ר' מְאִיר מְצָאוּ
כְּתוּב וּבֶן דָּן חוֹשִׁים, הִקְדָּא הוּא
דְּכְתִיב (שמואל-ב כד ו) וַיִּבְאוּ הַגְּלַעְדָּה
וְאֶל אֶרֶץ תַּחְתִּים חֲדָשִׁי וּגְוֵי בֵּית
יֵרַח יֵרַח סִינִים, מִדָּה פִּנְגֵּד מִדָּה דָּן
נִכְנַס בְּצַלְמוֹנִיתוֹ אֶצֶל אָבִיו
וּמִתְבָּרַךְ בְּשִׁבְעִים אֶלְף וּבְנִימִין
נִכְנַס בְּעֶשְׂרֵה וּמִתְבָּרַךְ בְּאַרְבַּעִים
אֶלְף. וַיֵּשׁ אוּמְרִים סְרַח בַּת אֲשֶׁר
הַשְּׁלִימָה עִמָּהֶן אֶת הַמְּנִינְ הִקְדָּא**

דיקומניא וגאוסמניא. דיקומניא בלשון רומי נכבדת
וחשובה עשר ידות בין האחרות וגם לפעמים עשירים
כמנין. ופי' גאוסמוניא על שם אנוסטוס. ונירון קיסר היה
ראשון אשר קרא בשם לגיון אוגוסטנא (מוסף הערוך).
והכוונה שכל לגיון היה במנין
סך קצוב. אלא שבני החיל היו
חסרים אחד ולא נשלם אלא עם
המלך המצטרף עמהם ובשעה
שהמלך מצטרף עם אלו הם
שלמים ובני לגיון האחרת הן
חסרים. וכן בהיפך. ויש אומרים
הקדוש ברוך הוא השלים כו'.
מפרד"א משמע דמאנכי ארד
עמך מצרימה וגו' דייק לה
ובפסיקתא מיייתי לה מהוא
תהלתך והוא אלהיך מה כתיב
בתריה בשבעים נפש ירדו
אבותיך מצרימה. ויש אומרים
דחושים בן דן כו'. ואע"פ
שכבר נמנה בחשבון הס"ט
הוא נחשב כשנים לפי שהוא
מרוכב באוכלוסין ולזה אמר
הכתוב ובני דן בל"ד וכדי שלא
נטעה רבני דן שנים היו ממש
להכי מיייתי שבתורתו של ר"מ
(בפירושו על התורה) מצאו
כתוב וכן דן חושים (פ"ח).
ויבאו הגלעדה ואל ארץ
תחתים חדשי ויבאו דנה יען
וסביב אל צידון. ויבאו הגלעדה

גרש. ואל ארץ תחתים חדשי בית ירח. דנה סינים דנה
יען מדה כנגד מדה כצ"ל. (פ"ח). והכי א"י באגדת
שמואל פרק ל"ב. אלא דשם גרש פנייס במקום סינים
ופירוש דקרא קאמר דגלעדה היינו גרש. וחדשי היינו
שם מקום דהיינו בית ירח. ולפי שהחדש נקרא ירח קרי
ליה חדשי. ודנה היינו ארץ סינים או פנייס וסיני או
פנייס היא ארץ דן. ויהיב מעמא אמאי מתקריא דנה יען.
משום שהוא מכנימ. משום שדן נכנס כבן אחד אצל
אביו לקבל ברכתו. ולפי שלא היל אלא בן אחד שם
אביו עניו בו לטובה ונתברך מאד והיינו מכנימ
(נזח"ק). וכ"ה באג"ש הנ"ל בהדיא. בצלמוניתו. הוא בנו.
והוא מלשון צלם. ונקרא הבן כך ע"ד ויולד ברמותו
בצלמו. והכנסתו אצל אביו היינו לקבל ברכתו (פ"ח).
או פי' בצלמונתו בחשובה ונכה רוח כי לא היה לו אלא
בן אחד ואותו היה חרש (מת"כ). בשבעים אלף. עיין
בענף. ויש אומרים סרה בת אשר השלימה. אע"פ
שהיא בכלל המנויים בפרשה וס"ל דחשובה כשנים
מצד חסידותה וחכמתה (פ"ח).

מתנות כהונה

עורא ופירש שרף הנוטף מעלי הקטף ומיד מדי לאח מן העץ
מקלנין אוחו ומסחפנין אוחו נספוגו שלא יאכז טפה ממנו.
חושים בן דן. אע"פ שכבר נמנה זמנין מלכותי בני דן
לשון רבים הורה לנו כיון שילא ממנו משפחה רבה שעל סך
נקרא חושים כחושים של קנים כדליתא נמסכת נבא במרחא היה
נמשך לשנים כך כמב האנ"ל. ובתורתו כו'. פליג ולא ס"ל
שחושים השלים המנין ולפיכך דקדק לכמוז וכן דן ומ"מ לרין עיין
עיין סוף מדרש שמואל. חדשי וגו' גרסינן. וספייה דקרא ויבואו
דנה. בית ירח סינים שמות מקומות הן דללקמן בפר' ל"ח ומלכותי
חדשי דרשו לשון ירח. מדה כנגד מדה. דייק מלכותי ויבואו דנה
יען יען הוא מדה נמנה כמ"ל יען ויען כן הוא צהדיא סוף מדרש
שמואל. בצלמוניתו. נחשובה ונכה רוח כי לא היה לו אלא בן אחד
ואותו היה חרש והאנ"ל פירשו לשון ללם ודמות שלא היה בו אלא
האורה ועל שם שהיה חרש קראו כן. בשבעים אלף. צפ' במדבר
כמיז גני זמנין ל' וי' אלף וד' מאות וגני דן ס' ושנים אלף וז'
מאות וצפ' פנחס כמיז גני דן ארבעה וששים אלף וד' מאות וכן
גני זמנין כמיז סס חמשה ומ' אלף ושש מאות וצין ק וצין כך בני
דן רבו למעלה מזני זמנין אצל המספר הכתוב פה לא מלאמי
כשם מקום אך את זה לבד מלאמי מדרש שמואל גורם גני זמנין
ל' אלף וגני דן ס' אלף ולא מנה אלא העשיריות ולא מספר
האחדים דהיינו ה' אלף מזמנין ושנים אלף מדן וכ"ש על המאות
לא הקפיד ותפס לו המספר הנאמר צפ' במדבר לכן נראה שטוב
להגיה גני דן ס' אלף שכן עולה יפה לפי שני המספרים שפירשת
במדבר ושפירשת פנחס וגני זמנין תפס לו המספר המרובה
הכתוב שפירשת פנחס מלמד האחדים וכלעיל ומדרש שמואל
שכתבתי תפס לו המספר של פרשת במדבר לבדו אמנם סוף
מדרש שמואל גרס כמו כאן. וז"ל שלכך הלך יואב תחלה לזן
בעבור שהיה עם רב ואולי זין ק וצין כך יתמרט המלך וימנע
אוחו ומלא שלא יהיה נפקד אפילו א' מן השנטיס היפוך פירושו
של הרד"ק ז"ל וצילקוט שמואל יש עוד טעם אחר עיין סס.

ידי משה
בתורתו של ר' מאיר מצאו
כתוב בן דן חושים. כבר
נתחבטו בפירוש זה
הקדמונים ולי בן המחבר
נראה לפרש ולקרב הדברים
לפשטא לפי שאמר י"א
חושים בן דן השלים המנין
פי' הואיל ויצא ממנו
משפחה רבה לכך נמנה
לשניים וכתבי בני דן
חושים לשון רבים משא"כ
לר"מ בלאו הכי א"ש ויש
השלמה בלאו הכי לפי דאי
בפר"א וז"ל יצב גבולת

משמע מדבריו דהבגדים היו מקודם, ולאחר החטא היה לריך להתאימם למדתו. ול"ב דלכאורה פשוט דהבגדים נטעו אחר החטא, וכמ"ש בפסחים (נד ב) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות טו', וי"א אף בגדיו של אדם הראשון. פירש"י אני שמעתי בגדיו של אדם הראשון היינו כתנות עור שהיו לו. ובערב שבת בין השמשות היה כבר אחר החטא, ואז גורש מגן עדן, כמ"ש בפרקי דר"א (פי"ט). ופשיטא שנעשו לפי מדתו של עכשיו. ובמדרש שוחר טוב תהלים (מזמור לב, ו) ובפרקי דר"א (פ"כ) איתא, שהכתנות עור היו מן העור שהפשיט הנחש. וכ"ה בתרגום יונתן כאן. וזה היה אחר שנתקלל הנחש, כמס"כ הרד"ל שם (אות י').

איברא ברא"ם לעיל (ג, א) בפסוק והנחש היה ערום, במה שהביא רש"י שם מדברי הב"ר (פי"ח, ו) בשם ר' יהושע בן קרחה, רלה הרא"ם לומר שהכתנות הללו היו כבר בתחילת

בריאח האדם, ומתוך כך נתקשה שם עובא ע"ש. אמנם כבר כתב שם המהר"ל ז"ל בגור אריה, וכ"כ כל מפרשי המדרש שם, שאין הגרח כלל לומר שהיו מקודם ע"ש. ובמשכיל לדוד שם כתב, שלפני החטא היו כתנות 'אור' רוחניות ע"ש. ובפרקי דר"א (פי"ד) איתא, מה היה לבושן של אדם הראשון [פי' לפני החטא], עור של לפורן וענן כבוד מכוסה עליו, כיון שאכל מפירות האין נפשט עור לפורן מעליו וראה ענמו ערום ונסתלק ענן הכבוד מעליו ע"ש. אמנם הכתנות עור פשוט שנעשו רק אחר החטא. וע"ע בפ"י מהרז"ו בב"ר (פ"כ, יב).

ומה שדייק בתיבת וילבישם, כבר אמרו בזוה"ק פ' בא (דף לט ע"ב), וז"ל ואי ס"ד דאינון איתלבשו מגרמיהון בהו, תא חזי כתיב זילבישם' דקב"ה אלביש לון זכאה חולקיהון ע"ש. היינו דהכתוב משמיענו שהקב"ה הלביש אותם, ולא שלבשו אותם מעצמם.

ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם (ג, כא).

ובהגהות מהר"ץ חיות בסוטה שם כתב, הזהיר כן לרבי מאיר, מפני שידענו שדרטו היה לעשות סימנין ולכתוב בגליון דרשות, כמו שמלינו בב"ר (פ"ט, ה) בתורתו של ר"מ מלאו כתוב והנה עוב מאד (א, לא), והנה עוב מות. ותחת כתנות אור כתוב אור באל"ף. ובב"ר (פ"ד, ט) תחת ובני דן חושים (מו, כג), כתוב ובן דן חושים. ובירושלמי פ"ק דתענית (ה"א) איתא, בספרא דר"מ משא דומה (נישעיה כא,

בב"ר (פ"כ, יב) איתא, בתורתו של רבי מאיר מלאו כתוב כתנות אור, אלו בגדי אדם הראשון כו' ע"ש. והנה בעירובין (יג א) ובסוטה (כ' א), איתא אמר רבי מאיר כשבאתי אלל רבי ישמעאל אמר לי בני מה מלאכתך, אמרתי לו לבלר אני, אמר לי בני הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים היא, שמא אתה מחסר אות אחת או מיותר אות אחת נמלאה מחריב את כל העולם כולו.

חא, משא רומי. והטונה כי ר' מאיר בשעת למד תורה שבכתב, היה כותב בלדו על הגליון סימנין ודרשות, כי היה אסור אז הכתיבה לדברים שבעל פה, ולמשן שלא ישכח הדרשות היה סתבם על הגליון. וזה אשר הזהירו ר' ישמעאל, שלא ירגיל לעשות כן לכתוב הרמזים בגליון הספר, שמא יסעו החלמידים ויחשבו כי הגכתב על הגליון הוא תקון לגוף הספר ויחריבו את העולם יע"ש.

והנה מש"כ לפרש מ"ש בתורתו של רבי מאיר כו', ר"ל בגליון ספרו. כן פירש המתנות כהנה במד"ר שם. ובישמח משה פ' בשלח (דף קג ע"ד), כתב בשם מפרשים, בס"ת פסול שלא ניתן לקרות כתב זה לבאר הרמז שיט בהפסוק ע"ש. והיפה תואר כתב, בספר תורתו כלומר בספר חדושי על התורה ע"ש. ול"ב דהרי אז לא היה ניתן ליכתב דברים שבע"פ, ואפשר דהיה כפיין מגילת סתרים בשבת (ו' ב). וע"ע בישמח משה שם. אמנם יש מפרשים שהבינו כפשוטו, שכן היה כתוב בספר תורתו ממש, וכמו שכתב הרד"ק בפרשתן בפסוק והנה טוב מאד, בב"ר בתורתו של ר"מ מלאו כתוב והנה טוב מות, ואני מלאתי כתוב דהוה כתוב באורייתא דאישתביאת לרומי והיא היתה גניזא וסתימא בכנישתא דאסוירוס, והנה טוב מות ע"ש.

ובדרשות הר"י י' שופיב ז"ל (פ' תשא) כתב, בספר של רבי מאיר, פירש הר"מ בן מימון ז"ל, שר' מאיר היה חושב בכתבת אור שהיו לאדם תחילה, וענה נהפכו לעור ולחומר, ובחשבו ר' מאיר בזה כתב אור ע"ש. והנה לא נמלא להרמב"ם בספריו פירוש זה, ואפשר שהוא ט"ס ול"ל הרמב"ן, לכן מלאחי להרמב"ן ז"ל שכתב כעין זה בדרשתו לספר קהלת (כתבי הרמב"ן ע' קפד), וז"ל ואמרו בתורתו של ר' מאיר מליט כתוב והנה טוב מאד והנה טוב מות, כי ר' מאיר היה לבלה, וכשכתב ספר תורה אחד היה מחשב בלבו כי והנה טוב מאד ירמוז אפילו למות ולאפיסות כולם, והלך ידו אחר לבו וטעה וכתב בספר התורה והנה טוב מאד והנה טוב מות, כמו שהיה מחשב בלבו ע"ש.

ולפי זה יובן יותר מה שהזהירו ר' ישמעאל הוי זהיר במלאכתך כו', שמא אתה מחסר אות אחת או מייתר אות אחת כו', כמו שקרה לו בעת כותבו הפסוקים הג"ל שטעה בכתיבתם. אלא שבגמ' שם משמע שר' ישמעאל לא ידע מהעובדות הג"ל, שהרי לא ידע שר' מאיר עוסק במלאכת סופר. ולפי דברי המפרשים שפירשו שכתב כן בגליון ספרו, יתכן שר' ישמעאל ידע מזה, ועל כן הזהירו וכדברי המהר"ץ חיות.

ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, ויאמר ה' אלהים הן האדם היה באחד ממנו (ג, כא-כב).

מקדימין אקה לאיש, והטעם משום לניעות. וז"ש 'לאדם ולאשתו', וכי תימא הי"ל לומר לחוה

בנחל קדומים כאן (אות כב) כתב, שמעתי במ"ש ביו"ד (סימן רנא ס"ח), דלככות

שאם אדם נזכר במכירו ומדבר ממנו מיד קמה לנגד עיני רוחו דמות תבנית האיש שמדבר עליו. כך בעל זכרון מופלא כזה אם נזכר מאיזה פרשה רואה הוא אותה כתובה לפניו בספר שלמד בו, עפעפיו ישירו נגדו וקורא הוא בו כאלו זה עכשיו מסתכל בו וכרגע הסיב עיניו מהספר הכתוב לרשום בהקלף שלפניו. במעלה זו היה ר"מ.

תוד"ה וחלבתא תפלין אין צריכין שרטוט, פי רבינו תם דכן הלכת. לכאורה מאי הוסיף הר"ת ועמש"כ בס' נפש חיה סי' ל"ב סע' י"ד לענין אי "צריך" משמע לתחזילה או לעכב. כ"א ע"א. תוד"ה ואין מפטירין בנביא כו' והטעם שמפטיר במנחה בתענית ולא בשחרית כו'. ואגרא דתעניתא צדקתא לעת ערב עמש"כ במרגליות הים סנהדרין ל"ה א אות ז.

תוד"ה אלמלא כו' ואומר רבינו תם דהיכא שיש א בסוף אלמלא ר"ל אילו לא. והיכא דכתיב אלמלי ביו"ד ר"ל אילו היה, דברי רבינו תם אלו נעלמו מהמדקדק ר' אליהו בחור בספרו התשבי ערך אלמלי, ומה שהביא מכתובות ל"ג אלמלי נגדוהו, הנה לפנינו שם כגירסת התוס', וע' בסנהדרין מ"ה א אלמלא לא זכו ישראל כו', ושם מ"ד ב אלמלא לא הקדים כו', ובעבודה זרה ה' ע"ב אלמלא לא חטאו, ועיין בהגהות הנר"ב לברכות ז' ע"א אלמלי כעסתי.

ע"ב. תוד"ה תנא משא"כ בתורה, פי שאין קורא אלא אחד וכו'. ע' שו"ת מן השמים לר"י ממרויש שהו"ל עם תשובות נוספות מכתבי יד סי' ע"ח ועוד שאלתי על הא דאמרין כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר, מהו לקרות עם הקורא וכו' וראה בהגהותי שם.

תוד"ה ובמגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין. רש"י מוחק מתרגמין, לפי שאין מתרגמין בכתובים, ובחנינים מחקו דודאי יש תרגום כו' — בגהש"ס מהגר"ב כ' עיין תוס' שבת קס"ז כו' מסוגיא דהתם תיובתא כלפי סנוואתא דרש"י הכא דמוחק ומצוה לישב, והנה נודע הסיפור ממחלוקת רש"י ור"ת בסדור פרשיות התפלין כשהראו לר"ת תפלין מגניזה שהיו הפרשיות כסדר רש"י וחפצו להוכיח מזה שמקדם נהגו כרש"י, ענה הר"ת ואמר היא הנותנת שגנוזם מפני שפסולים הם, כן בענין המדובר בזה, בעלי התוס' הוכיחו שבימי האמוראים היה מציאות לתרגום, ורש"י מביא מכאן ראייה לשיטתו שאין בו קדושה ושלא נתקבל כהאונקלוס ולכן נגנו, וע' רש"י קדושין מ"ט סע"א ובר"ן שבת ס"פ כל כתיבי, אבל ידע רש"י ממצאות תרגום כתובים כאשר העיר הגר"צ חיות בספרו אמרי בינה מרש"י תענית י"ח א, מגילה י"ג ב, חגיגה כ"ב ב (וע' הגהות הגר"צ"ח סוף תענית ששכת דברי עצמו), ויש להוסיף עוד מרש"י כתובות כ"ג סע"א שהביא מתרגום איוב ל"ז מצפון זהב יאתה, וכן בפירושו לתהלים י"ב ז, ע"ד י"ט, פ"ג יא, ומש"כ "יונתן" הנה נקטו כן גם בתוס' בבא בתרא ט"ז ב ד"ה ככוחלא (ויתכן שצ"ל וי"ת ור"ל וירושלמי תרגום), וע"ע בזהר פנחס רנ"ז סע"א ובנצוצי אורות שם.

דתני ר"ש אין פוחתין מעשרה פסוקים בכהכניס, וידבר עולה מן המניין, ע' ברכות י"ד א דבר אל בני' ואמרת אליהם לא הוי התחלה כו' וראה מש"כ במקור חסד לס' חסידים סי' תתצ"ב. כ"ב ע"א. כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה, עמש"כ בס' נפש חיה מהדורה שניה במלואים בסה"ס לס' נ"א באריכות.

דרכ איקלע לבבל בתענית צבור קם קרא בספרא כו'. עמש"כ בס' נפש חיה סי' תכ"ה סע' ו.

ע"ב. רש"י ד"ה לא אסרה תורה, בפס' זה אלא שלא יעלו רצפת אבנים בכהכניס דוגמה של מקדש — עיין בהגהותי מקור חסד לס' חסידים סי' י"ח אות ע"ב.

כ"ג ע"א. הני שלשה שבועה חמשה כנגד מי פליגי בה ר' יצחק בר נחמני וחד דעמיה ומנו ר' שמעון בן פזי, ואמרי לה ר' שמעון בר נחמני וחד דעמיה ומנו ר' יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני ח"א כנגד ברכת כהנים, וח"א כנגד שלשה שומרי הסף, חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך — בס' שם עולם אות ע"ה הבאתי דמצינו כעין זה בשבועות ט"ז ב וכמה שיעור שהיה פליגי בה

ובכן לו הראתה אסתר באצבעה למולו היתה פוגמת בתהלוכות ונמוסי מלכות אך מן שמיא הטו את ידה.

וחמת המלך שככה כו'. במהרש"א: אע"ג דכבר כתוב כשך חמת המלך מ"מ לא לגמרי שכך כו', וכן מפורש במדרש רבה שם "בשך" אין כתיב כאן אלא "כשך" שכך ולא שכך וכו'.

ע"ב. שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה, במהרש"א כ' קצת קשה ברוך גופא למה לא עלה כו', ויעוין במדרש שיר השירים פס' וקמתי אני וגו' שמפורש ברוך בן נריה היה אדם גדול וישיש אפילו בגלטיקא לא היה יכול להטען וכו', וע' בנודע ביהודה מה"ת או"ח סי' ק"ו.

י"ז ע"ב. מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים וכו'. אשר הוסיפו בתקופת אנשי כנסת הגדולה על מנין שבעים שסמך משה והתמיד בימות דור ודור עד חתום הסנהדרין, יעוין בספרי יסוד המשנה ועריכתה פרק א ובסה"ס שם בירורים ודעת לנפשך יונעם.

תקנו י"ח ברכות על חפדו. הנה הכא נקטו סדר של הברכות האמצעיות אבל בשלש הראשונות ילפו אך מנין שאומרים אבל לא נחתו לברר טעם סידורם, ובס' נפש חיה סי' קי"ב כתבתי שיתכן כי המה מקבילות לסדר אבות העולם מיסדי התפלה, הראשונה מגן אברהם ע' פדר"א ס"פ כ"ז עמד אברהם והיה מתפלל לפני הקב"ה אמר רבון העולמים לא בכח ידי עשיתי כל אלה אלא בכח ימינך שאתה מגן לי בעוה"ז ובעוה"ב כו' וענו העליונים ואמרו בא"י מגן אברהם עכ"ל, השניה מחיה המתים רומז על יצחק שהיה בו תחיית המתים כמבואר בפדר"א פל"א כיון שהגיע החרב על צוארו פרהה ויצאה נשמתו של יצחק כו' וראה יצחק תחיית המתים (ועמש"כ שם לבאר בזה הפיוט במנחה ליוה"כ לפניו יקימנו ונחיה, בצדק אב נחיה כו' עיי"ש) באותה שעה פתח ואמר בא"י מחיה המתים, ואחרי כן נסדרה ברכת האל הקדוש מרומז על יעקב כמבואר בפדר"א ס"פ ל"ה נפל יעקב על פניו ארצה לפני אבן השתיה והיה מתפלל לפני הקב"ה ואומר רבון העולמים וכו' וענו העליונים ואמרו בא"י האל הקדוש, וכמרומו בגמ' והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו.

י"ח ע"א. ואר"א מנין שקראו הקב"ה ליעקב אל שנאמר ויקרא לו אל אלהי ישראל, ע' בראשית רבה ר"פ ע"ז ושם ס"פ ע"ט אתה אלהי בעליונים ואני אלהי בתחתונים, וראה בפ"י הרבינו בחיי פ' תשא פס' והיה כל מבקש ה' גוי היה הכתוב ראוי לומר כל מבקש משה, אלא מכאן שנקרא משה בשם המיוחד כו' הוא שכתוב ותלך לדרוש את ה' וכתוב ויאמר לה ה' כו', וטעם הדבר כי הדבק בדבר נקרא על שם הדבר שנדבק בו כו', וע' זהר בא ל"ח א מאן פני האדון ה' דא רשב"י וראה ניצוצי זהר שם אות ג.

קראה גיפטיית עברית עילמית מדיית יונית לא יצא כו' גיפטיית לניפטיים עברית לערבים כו' יצא, ע' במרגליות הים סנהדרין כ"ב א אות ה דצ"ל "עברית" במקום "עברית" דאין צורך לומר שעברים יוצאים יד"ח בלשון הקודש, אלא ערבית לערבים היא כמו גיפטיית לגיפטיים וכו'.

ע"ב. ר' מונא אמר משום ר' יהודה כו' נקוט ררב ביבי בידך (שאמר שמואל דהלכה כר' מונא) ששמואל הוא דחייש ליחידאי דתנן שומרת יבם כו' משום ריב"ב אמרו כו' אמר שמואל הלכה כריב"ב. הנה בכל הפלוגתות שבתלמוד לא מצינו שיחוש שמואל לדעת היחיד, אמנם בכללי התלמוד שלי בררתי בס"ד שאם כי לא חושבים דעת התלמוד ורבו כדעת שנים יען סתם תלמיד בתר רבו כרוך, עכ"ז יש לחוש לדבריהם נגד יחיד, והנה הכא אמר ר' מונא משום ר' יהודה מיחשבי כרבים כדתנן משום ריב"ב ועמש"כ לעיל ביצה י"א א.

אמר רבי"ח אר"י אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב, מיתיבי ארשב"א מעשה בר' מאיר שהלך לעבר שנים בעסאי ולא היה שם מגילה וכתבה מלבו וקראה, אר"א שאני ר"מ דמקיים ביה ועפעפין יישירו נגדו — ישנם הרבה אנשים בעלי זכרון אשר אם קוראים איזה פסוק כמה פעמים זוכרים הם כל מה שכתוב בו בלשונו ובסגנונו, ויש בעל זכרון פינמנולי שצורת הדף מהספר שלמדו בו נחקקה בלבם, וכמו ניצוצי אור / מרגליות, ראובן בן משה [עמוד 92] (726077)